

WIADOMOŚCI TARNOWSKIE

Ilustrowany tygodnik polityczny, gospodarczy, społeczny i informacyjny.

Rok VI.

Tarnów, 19 października 2010 r.

Nr. 22

Redakcja i Administracja: Urząd Miasta Tarnowa, Wydział Marki Miasta, ul. Rynek 7, 33-100 Tarnów

POCZĄTKI TARNOWSKIEJ FILATELISTYKI

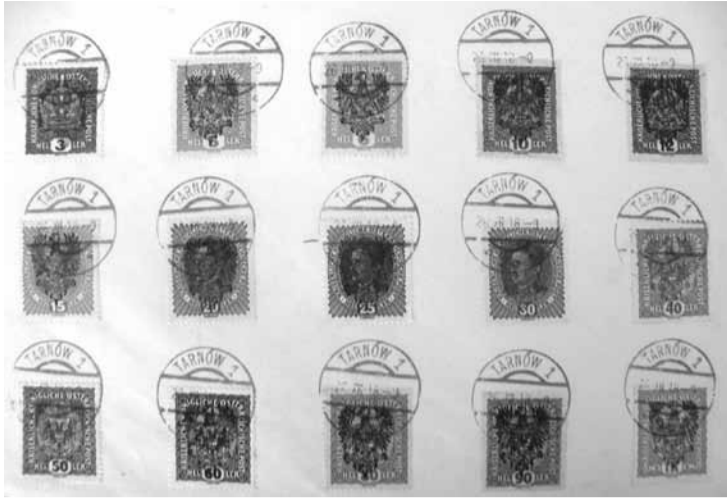
Filatelistyka jako hobby rozwijała się właściwie od momentu wydania pierwszych znaczków pocztowych, czyli od 1840 roku. Pierwsze emisje znaczków i całostek w wielu krajach przypadły na XIX wiek. Zbieracze podjęli aktywność w różnych dziedzinach, w 1862 roku został wydany pierwszy katalog znaczków, a w 1863 roku ukazały się pierwsze czasopisma fachowe. Dwa lata później, w Anglii, powstało pierwsze towarzystwo zbieraczy znaczków, najwięcej jednak

klubów i stowarzyszeń filatelistycznych powstało w Niemczech.

Pierwsza w historii wystawa filatelistyczna została zorganizowana w Dreźnie już w 1870 roku. Według niektórych informacji pierwsza międzynarodowa wystawa filatelistyczna miała miejsce w Antwerpii w roku 1887, według innych we Frankfurcie nad Menem. Z kolei pierwsza wystawa na kontynencie amerykańskim została zorganizowana w Nowym Jorku w 1913 roku.

Pierwsza wojna światowa przerwała rozwijający się ruch wystawienniczy, a pierwsza od zakończenia wojny wystawa miała miejsce w Genewie w roku 1922. Szczególne znaczenie dla rozwoju wystaw filatelistycznych miał rok 1929, gdy po raz pierwszy patronat nad wystawą filatelistyczną objęła Międzynarodowa Federacja Filatelistyki, założona w Paryżu, w 1926 roku.

Pierwszy polski znaczek, w warunkach braku suwerenności politycznej, został wydany

Znaczki wydane w Tarnowie w 1918 r.

w Królestwie Polskim w 1860 roku. Początki polskiej filatelistyki miały jednak związek ze zbieractwem znaczków krajów europejskich, także zaborczych: Austro-Węgier, Niemiec i Rosji. W warunkach zaborów organizowanie się filatelistów było niemożliwe, a na pewno bardzo utrudnione. Pierwsze potwierdzone informacje o rozwoju filatelistyki na ziemiach polskich pochodzą z roku 1888, z artykułu Richarda Wagnera, jednego z niemieckich filatelistów, który w biuletynie stowarzyszenia „Philatelie” opublikował artykuł pt. Die Philatelie in Polen. Wynikało z niego, iż polscy filateliści nie posiadali wówczas żadnego stowarzyszenia, co Wagner tłumaczył polityką władz zaborczych. Jednocześnie podkreślał zaawansowanie polskich kolekcjonerów, szczególnie w Krakowie i Poznaniu.

Pierwsza organizacja filatelistyczna na ziemiach polskich powstała w Krakowie 6 stycznia 1893 roku, z inicjatywy grupy zbieraczy, na czele których stał Maksymilian Mikołaj Urbański. Kolejne lata przyniosły powstanie podobnych organizacji w innych miastach na ziemiach polskich. W 1910 roku miał miejsce w Krakowie pierwszy Kongres Filatelistów Polskich, na którym zebrało się kilkudziesięciu filatelistów z terenu Galicji, być może też z Tarnowa.

W niepodległej Polsce działalność stowarzyszeń filatelistycznych mogła rozwijać się bez

przeszkód. Pierwsze organizacje powstały jeszcze w 1918 roku, np. w Krakowie, gdzie utworzono Krakowski Związek Filatelistów, które w 1934 roku zmieniło nazwę na Krakowskie Towarzystwo Filatelistyczne. W roku następnym, 1935, organizacja filatelistów powstała również w Tarnowie. Historia wystawiennictwa filatelistycznego w Polsce sięga roku 1919, kiedy to w Warszawie została zorganizowana Pierwsza Polska Wystawa Marek. Przed II wojną światową w Polsce odbyło się łącznie pięć wystaw o statusie ogólnopolskim.

Prasa branżowa z tamtych lat wymieniła również nazwiska kilku filatelistów z okolic Tarnowa. Na apel Klubu Filatelistów z Krakowa w sprawie ofiarowania znaczków na cele dobroczynne odpowiedziała np. pani Straszewska z Bochni (która zebrała 3300 znaczków) oraz pan K. Schiroky z Ciężkowic, który zebrał 2000 znaczków. Pieniądze uzyskane ze sprzedaży tychże znaczków przeznaczono na utrzymanie i wychowanie porzuconych dzieci oraz na zakładanie przez misjonarzy kolonii katolickich w krajach afrykańskich.

W następnych latach w prasie filatelistycznej ukazywały się anonse, komunikaty, pytania, bądź odpowiedzi, w których można znaleźć informacje o innych filatelistach z Tarnowa i okolic, jak choćby L.K. z Tarnowa, którego na czarnej liście niesumiennych kolekcjonerów umieścił Polski Filatelista, nie podając jednak na czym miała polegać owa niesumienność. Innym przywołanym z inicjałów filatelistą był M.R. z Tarnowa, który zainteresowany był nabyciem fachowych albumów do przechowywania znaczków oraz katalogów filatelistycznych.

Filateliści mieszkający w Tarnowie lub okolicznych miejscowościach należeli również do innych, działających w Krakowie bądź Rzeszo-

wie, organizacji kolekcjonerów. W 1898 roku, po rozłamie w Klubie Filatelistów w Krakowie, w mieście tym powstał Związek Polskich Zbieraczy Znaczków Poczтовых. Wśród jego członków znaleźli się m.in. Stanisław Łoziński z Tarnowa, Fryderyk Allenbacher z Dębicy, Aleksander Kaiser z Bochni oraz Franciszek Marek z Brzeska. W 1908 w Rzeszowie powstał Związek Międzynarodowych Filatelistów Unia, którego inicjatorem i przewodniczącym był Edward Szczerban. Organ prasowy tej organizacji, Filatelista, w latach 1909-1910 kilkakrotnie wymieniał nazwiska filatelistów związanych z Tarnowem i regionem. Znaleźli się wśród nich: J. Grunberger (Dębica), Jarosiński (Tarnów), W. Miller (Tarnów), K. Schiroky (Ciężkowice), Aleksander Schubert (Tarnów), Karol Starczewski (Ciężkowice), Aleksander Szczerban

List polecony nadany w Tarnowie w pol. XIX w. ze znaczkami poczty austriackiej

z Iwkowej (poczta Tymowa) i inni. Tarnowscy filateliści brali udział w rozwiązywaniu zagadek filatelistycznych i konkursach ogłaszanych w prasie filatelistycznej. Wiadomo np., iż W. Miller wylosował nagrodę za rozwiązanie zagadek filatelistycznych, zaś inny filatelista z Tarnowa, Jarosiński, otrzymał nagrodę za rozwiązanie zagadek i przekazanie pewnej kwoty na rozwój biblioteki filatelistycznej we Lwowie.

TARNOWSKIE FAŁSZERSTWO ZNACZKA Z 1920 ROKU

W Tarnowie dokonano pierwszego w Polsce fałszerstwa znaczka na szkodę Poczty Polskiej. Chodzi o znaczek z rysunkiem ułana o nominale 20 marek polskich, wydany w 1920 roku, w kolorze zielonym. Falsyfikaty pojawiły się w marcu i kwietniu 1921 r. na przekazach i innych przesyłkach nadawanych głównie w Tarnowie. Pracownicy poczty dość szybko rozpoznali fałszerstwo. Ministerstwo Pocht i Telegrafów 7 V 1921 r. wydało okólnik, w którym opisano fałszywy znaczek oraz podstawowe elementy graficzne i techniczne, które

pozwałyby urzędnikom rozpoznawać fałszerstwo. Pierwsza wzmianka o fałszerstwie została zamieszczona w prasie filatelistycznej już w 1924 r. Nie można dzisiaj określić nakładu fałszerstwa, jego źródła, ani tym bardziej wykonawcy. Zapewne jednak użyto ich niewiele, gdyż fałszerstwo szybko wykryto, z drugiej strony uniemożliwiło to zapewne działania policji, która nie znalazła sprawcy. Z zachowanych oryginalnych materiałów pocztowych, a dokładnie adresów pomocniczych stosowanych przy nadawaniu paczek, wynika, iż wysyłane były z Tarnowa do różnych miejscowości w Małopolsce. Nadawcą paczek była firma D. Rubin i S. Lieder – Wyrób ubrań i bielizny, mająca siedzibę w Tarnowie przy ul. Lwowskiej

Falszywe znaczki wykonane w Tarnowie w 1921 r.

na oryginalnych listach [...]”. 15. Zachowane nalepki pocztowe posiadały kolejne numery, dzięki czemu można stwierdzić, iż jedynie w dniach 17-25 III 1921 r. w Urzędzie Poczowym Tarnów 1 nadano 358 paczek, zaś do 31 III kolejnych 616. Daje to łącznie blisko 1000 paczek nadanych w ciągu tylko dwóch tygodni. Można założyć, iż do czasu wykrycia fałszerstwa w kwietniu 1921 r. nadano jeszcze podobną liczbę paczek, co mogło być dać łączną liczbę ok. 2000 przesyłek tego typu, z których każda mogła być opłaconą, zgodnie z ówczesną taryfą pocztową, dwoma takimi znaczkami. Do dzisiaj aktualne pozostaje zatem zdanie zapisane w Nowym Filateliście z 1924 r.: „[...] znaczki te możemy śmiało zaliczyć do małych rzadkości, szczególnie zaś

STRUKTURY FILATELISTYCZNE W REGIONIE TARNOWSKIM

W 1935 roku powstał pierwszy w Tarnowie Klub Filatelistów. Jego działalność przerwała II wojna światowa, a swą działalność odnowił w 1946 roku. Istniał do 1950 roku, gdy powstał Polski Związek Filatelistów. Historia tej organizacji ma również znaczące miejsce w Tarnowie. W latach 1950-1968 istniał Oddział PZF w Tarnowie, podległy bezpośrednio warszawskiej centrali. Jednak w latach 1968-1979 jego struktury podporządkowano Okręgowi PZF w Krakowie. W roku 1980 powstał i istnieje do dzisiaj Okręg PZF w Tarnowie.

Polski Związek Filatelistów tworzy w istniejących Okręgach i Oddziałach Koła terytorialne lub działające przy zakładach pracy lub innych instytucjach.

Koła dorosłych filatelistów działające w terenie istniały w: Tarnowie, Bochni, Brzesku, Ciężkowicach, Dąbrowie Tarnowskiej, Dębicy, Radomyślu Wielkim, Straszynie, Tuchowie.

Wiele kół istniało przy zakładach pracy lub różnych instytucjach: Dyrekcja Rozbudowy Miast i Osiedli w Tarnowie, „Galwa” Tarnów, Jednostka Wojskowa nr 4046 w Tarnowie, Karpackie Zakłady Gazownictwa, Klub Filatelisty w Tarnowie, Komenda Miejska Policji w Tarnowie, I LO w Tarnowie (nauczyciele), MERA-KFAP w Tarnowie, NBP (Oddział Wojewódzki, Tarnów), Odcinek Elektrotrakcyjny PKP w Tarnowie, OZP S.A. Okocim w Brzesku, PKS w Tarnowie, „Ponar” Tarnów, „Pralfa” Tarnów, PTTK w Tarnowie, Przedsiębiorstwo Budowlane „Olimp” w Tarnowie, Przedsiębiorstwo Budowlano-Rolnicze w Dębicy, Przedsiębiorstwo Budowy Dróg i Mostów w Tarnowie,

Rzeszowskie Przedsiębiorstwo Materiałów Budowlanych w Tarnowie, Spółdzielnia Mieszkaniowa w Tarnowie, Szpital Zespolony w Tarnowie, Urząd Miasta Tarnowa, Urząd Wojewódzki w Tarnowie, Wojewódzki Urząd Poczty w Tarnowie, Wojewódzki Urząd Statystyczny w Tarnowie, Wojewódzkie Przedsiębiorstwo

Kartka pocztowa nadana w Tarnowie w 1940 r. Znaczki Generalnego Gubernatorstwa. Nadawcą był plk Maksymilian Hoborski, prezes Tarnowskiego Klubu Filatelistów

Komunikacyjne w Tarnowie, Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Melioracyjne w Tarnowie, WSS „Społem” w Tarnowie, Wydział Gospodarki Terenami Urzędu Miasta Tarnowa, Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie, WZGS w Brzesku, Zakład Energetyczny w Tarnowie, Zakłady Azotowe, Zakłady Budownictwa Komunalnego w Tarnowie, Zakłady Budownictwa Ogólnego w Tarnowie, Zakłady Ceramiki Budowlanej w Tarnowie, Zakłady Drobiarskie w Dębicy, Zakłady Eksploatacji Kruszywa

w Ostrowie, Zakłady Mechaniczne w Tarnowie (dwa koła), Zakłady Mięsne w Tarnowie, Zakłady Produkcji Urządzeń Chłodniczych w Bochni, Zakłady Tworzyw Sztucznych w Pustkowie, Zarząd Okręgu PZF w Tarnowie, ZSB w Tarnowie (nauczyciele), ZSEG w Tarnowie (nauczyciele), ZSME w Tarnowie (nauczyciele), ZST w Tarnowie (nauczyciele), ZOZ w Dąbrowie Tarnowskiej, ZOZ w Tarnowie (dwa koła).

Z kolei koła młodzieżowe działały w: Tarnów - SP nr 1, SP nr 2, SP nr 7, SP nr 9, SP nr 11, SP nr 12, SP nr 15, SP nr 16, SP nr 18, SP nr 19, ZSZ przy Zakładach Azotowych, ZSB, ZSEG, ZSME, ZSOR, ZST, Pałac Młodzieży, Państwowy Dom Dziecka, Zarząd Okręgu PZF, Klub Filatelisty, Koło PZF nr 2, Koło PZF nr 7, Dom Kultury ZA, Komitet Osiedlowy Gumniska. W Brzesku: Internat Zespołu Szkół Mechaniczno-Elektrycznych, Świetlica Oddziału WSS Społem. W Dąbrowie Tarnowskiej: Koło PZF nr 17. W Dębicy: SP nr 2, SP nr 6, SP nr 8, SP nr 9, Społ. SP, LO, ZSZ, Państwowy Dom Dziecka, Dom Kultury. Lisia Góra: SP. Łęg Tarnowski: SP. Pilzno: Zbiorcza Szkoła Gminna. Pleśna: Klub „Ruch”. Pogórska Wola: SP. Pustków-Osiedle: ZSZ. Radłów: LO. Radomyśl Wielki: ZSMR. Ryglice: SP. Stróże: SP. Tuchów: Szkoła Zbiorcza. Wierzchosławice: Zbiorcza Szkoła Gminna. Wietrzychowice: Zbiorcza Szkoła Gminna. Wojnicz: Zespół Szkół Rolniczych. Zbylitowska Góra: SP. Zawada: SP. Zalasowa: Klub Książki i Prasy.

Na czele struktur tarnowskich filatelistów w latach 1935-2010 stali: Maksymilian Hoborski (1935-1939), Władysław Biestek (1946-1948), Roman Szuszkiewicz (1948-1956 i 1957-1960), Marian Baran (1956-1957), Franciszek Gładysz (1960-1961), Jerzy Piechowicz (1961-1973), Kazimierz Sroka (1973-1974), Danuta Głowacka (1974-1989) i Marian Rawiński (od 1989).

TARNOWSKIE CZASOPISMA FILATELISTYCZNE

Już w 1919 roku ukazało się w Tarnowie pierwsze pismo fachowe, pt. „Echo Filatelisty”. Redaktorem i jednocześnie wydawcą pisma był J. Halpern. W latach 1919-1920 ukazały się jedynie dwa numery kwartalnika.

W latach 1926-1927 ukazywał, w języku polskim, angielskim, francuskim i niemieckim (!) się kwartalnik „Międzynarodowy Filatelist” (w podtytule Międzynarodowe Czasopismo Kwartalne), który, jak widniało na stronie tytułowej był organem oficjalnym Międzynarodowego Klubu Zamiany (MKZ). Redaktorem naczelnym, wydawcą i dyrektorem był Marian Teodor Haydzicki (występujący również pod pseudonimem Hayden). Warto tu zauważyć, iż Haydzicki będąc wówczas uczniem III Gimnazjum w Tarnowie miał zaledwie 17-18 lat. Za swoją działalność

pozaszkolną miał zostać usunięty z tej szkoły, a gimnazjum kończył w Stanisławowie.

Po kilku latach przerwy w Tarnowie zaczęto wydawać kolejne pismo filatelistyczne „L'Echange Mondial et Amitié”. Jego geneza sięga jednak Francji i roku 1919, gdy zaczął go wydawać w Caen francuski filatelista, André Gillette. W latach 1919-1934 ukazało się łącznie 78 numerów tego pisma w łącznym nakładzie 19 500 egzemplarzy. W Polsce kwartalnik ukazywał się w języku polskim, angielskim, francuskim i niemieckim w nakładzie od 120 do 500 egzemplarzy, drukowanych w Drukarni Zygmunta Jelenia. Wydawcą, dyrektorem wydania polskiego i redaktorem odpowiedzialnym został znany już wydawca, Marian Haydzicki. W latach 1936-1938 ukazało się w Tarnowie dziewięć numerów kwartalnika. War-

to tu również zaznaczyć, iż na międzynarodowej Wystawie Filatelistycznej „Daposta” w Gdańsku, odbywającej się w 1937 roku, czasopismo uzyskało wyróżnienie w postaci dyplomu uznania.

W 1935 roku powstał w Tarnowie Klub Filatelistów, który był pierwszym formalnie organizującym filatelistów stowarzyszeniem kolekcjonerskim w mieście i okolicy. Tarnowski Klub przyłączył się do wydawania, wspólnie z Lwowskim Towarzystwem Filatelistów, Śląskim Stowarzyszeniem Filatelistów i Kołomyjskim Klubem Filatelistów „Ilustrowanego Kuriera Filatelistycznego”, który ukazywał się od 1924 roku. „Kurier” ukazywał się jako miesięcznik w objętości ośmiu stron, na których mieściły się bieżące informacje filatelistyczne, a także specjalistyczne opracowania historyczne, a także oficjalne wystąpienia do Dyrekcji Poczty i Telegrafów w Krakowie, np. w sprawie używania przez urzędy pocztowe Tarnów 2 i Mościce k. Tarnowa zatłuszczonych kasowników i rozlewającego się tuszu do kasowania znaczków pocztowych na przesyłkach, co powodowało niezadowolenie szczególnie zagranicznych odbiorców tych przesyłek.

Kartka pocztowa z okazji Wystawy Filatelistycznej „Dni Tarnowa” (1948)

Filatelistyka nie jest zwyczajnym hobby. To połączenie pasji i ogromnej wiedzy, które owocuje wielością działań – jak tu pokazano – w różnych wymiarach: organizacyjnym, edukacyjnym, edytorskim, artystycznym. To szczególne przeżywanie społecznej aktywności. To, wreszcie, wyjątkowa możliwość samorozwoju, dająca okazję prezentacji własnego dorobku intelektualnego, wręcz życiowego, tworzenia i badania, a także, oczywiście, znakomity sposób poznania świata, jego uroków i bogactwa.

Tarnowska filatelistyka zorganizowana rodziła się przed 75 laty. Początki jej rozwoju zbiegły się z okrutnym czasem II wojny światowej. Mimo poważnych strat i bolesnego okaleczenia pozostawionego w świadomości doświadczonych wojną ludzi, filatelistyka w Tarnowie odbudowała się. Druga połowa XX w. przyniosła w Tarnowie powstanie struktur PZF, wyraźny wzrost liczby członków i szybki rozwój organizacyjny. To Tarnów był miejscem, gdzie urządzono pierwszą po zakończeniu II wojny wystawę filatelistyczną w Polsce. To w Tarnowie podjęto na wielką skalę szkolenia młodzieży w zakresie teorii i praktyki filatelistycznej, organizując pierwsze w Polsce kursy dla uczniów szkół podstawowych i średnich. To tarnowski filatelista, Mieczysław Zaprztał, napisał pierwszy w Polsce fachowy podręcznik teorii filatelistyki. To inny tarnowski filatelista, Marian Haydzicki, był twórcą jednej z dziedzin filatelistyki, analogofilii, która jest obecnie (jako maksymafilia) niezwykle popularna w świecie (a niestety, mniej w Polsce).

Obecny jubileusz jest znakomitą okazją do podsumowań. Przez szeregi PZF w Oddziale, a następnie Okręgu w Tarnowie przevinęło się łącznie kilkanaście tysięcy osób, w tym bardzo duża grupa uczniów wielu szkół w Tarnowie i mniejszych miejscowościach. To jest jedna z miar niedocenionego znaczenia filatelistyki jako sposobu poznawania wiedzy o świecie i ludziach. Przeszkolono w ciągu tych lat kilka tysięcy uczniów oraz dużą grupę nauczycieli. Zorganizowano kilkadziesiąt wystaw i blisko 200 pokazów filatelistycznych, podczas których zwiedzający – znów wiele tysięcy osób – mieli okazję poznać mniej znane uroki świata i wielką wiedzę fachową wystawców. Opracowano wiele materiałów w postaci katalogów, palmaresów, informatorów, wreszcie plakatów, zaproszeń, czy dyplomów, które są dzisiaj nie tylko zwykłymi, ale w wielu wypadkach niezwykle cennymi pamiątkami. Tarnowscy filatelisci zdobyli kilkaset medali, w tym na największych wystawach filatelistycznych na świecie. Można je porównać z mistrzostwami świata, albo igrzyskami olimpijskimi. I nawet jeśli nie mamy tak bardzo utytułowanych mistrzów, jak inne ośrodki w Polsce, to przecież powinniśmy być dumni z tego typu osiągnięć mieszkańców Tarnowa, czy Dębicy.

Kartka do mieszkańca Tarnowa z obozu jeńców polskich w Starobielsku (1940)

Najstarszy znany list tarnowski z 1791 roku

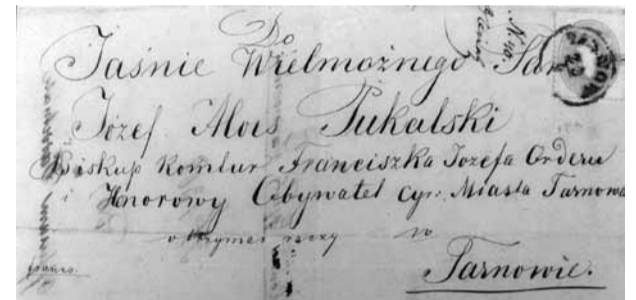
1928 r. - z okazji sprowadzenia do Tarnowa prochów gen. Bema

Kartka z KL Auschwitz do mieszkanki Tarnowa z 1944 roku

List polecony nadany w Tarnowie. Koperta firmowa dra Tadeusza Tertila, burmistrza miasta

XIX-wieczny list do biskupa tarnowskiego Alojzego Pukalskiego

1995 r.

Odcisk lakowy stempla poczty austriackiej w Tarnowie z XIX w.

1994 r.

1948 r.; ciekawostka: na znaczku błędna data ur. gen. Bema - 1795

1987 r.; w lewym górnym rogu bryła kościoła MB Fatimskiej

1950 r.

T. Kantor (z prawej), absolwent I Liceum w Tarnowie

1947 r., S. Jaracz był aktorem w Tarnowie

Gen. Władysław Langner, związany z Tarnowem

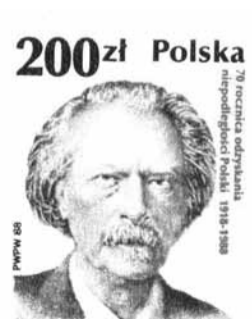
Znaczek z 1938 r. Prezydent RP Ignacy Mościcki, twórca Mościc i Zakładów Azotowych

Znaczek z 1984 r. z podobizną trzykrotnego premiera RP, pochodzącego z Wierzchosławic

Urodzony w Tarnowie wybitny historyk, prof. UJ, (znaczek z 2009 r.)

Kompozytor, pianista i polityk, związany z Kąsną Dolną